

ISSN 2181-9505
Doi Journal 10.26739/181-9505

Philosophy and Life

FALSAFA VA HAYOT • ФИЛОСОФИЯ И ЖИЗНЬ

2026 №1 (32)

ISSN 2181-9505

Doi Journal 10.26739/2181-9505

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi

Imom Buxoriy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi

O'zbekiston falsafa jamiyati

Национальный университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека

Международный научно-исследовательский центр Имам Бухари

при Кабинете Министров Республики Узбекистан

Философское общество Узбекистана

The National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

Imam Bukhari International Research Center under the Cabinet of Ministers
of the Republic of Uzbekistan

Philosophical Society of Uzbekistan

FALSAFA VA HAYOT

XALQARO JURNAL

ФИЛОСОФИЯ И ЖИЗНЬ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

PHILOSOPHY AND LIFE
INTERNATIONAL JOURNAL

2026 №1 (32)

Jurnal bir yilda 4 marta nashr qilinadi.

Журнал выходит 4 раза в год.

The journal is published 4 times in a year.

Toshkent

“Falsafa va hayot” xalqaro jurnal
“Философия и жизнь” международный журнал
“Philosophy and Life” international journal

Tahrir kengashi Abdildina, R.J. – Qozog‘iston FA akademigi, falsafa fanlari doktori, professor Mamedzade, I.R. – Azarbayjon FA Falsafa va sotsiologiya instituti direktori, falsafa fanlari doktori, professor Skarantino, L.M. – DSc, professor, (Italiya) Smirnov, A.V. – Rossiya FA akademigi, Rossiya falsafa jamiyati, falsafa fanlari doktori, professor (Rossiya) Seytaxmedova N.L. – Qozog‘iston FA akademigi, falsafa fanlari doktori, professor Tsuy Veyxan – Xitoy ijtimoiiy fanlar Akademiyasi vitse-prezidenti, DSc, professor, (Xitoy) Chumakov, A.N. – Rossiya FA Falsafa instituti professori, falsafa fanlari doktori (Rossiya) Muassislar: Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Imom Buxoriy xalqaro ilmiy - tadqiqot markazi O‘zbekiston falsafa jamiyati Expert lawyers MCHJ Elc.uz Ro‘yxatga olinganligi haqidagi 1175 sonli guvohnoma O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 20.02.2018 yilda berilgan.	Bosh muharrir: Shermuhamedova, N.A. – f.f.d., professor (O‘zbekiston) Bosh muharrir o‘rinbosari: Aslanova, R. – f.f.d., professor (Azarbayjon) Mas’ul muharrir: Muhamedova, Z.M. – f.f.d., professor (O‘zbekiston) Tahrir hay’ati: Allahyarova, T., – f.f.d., professor (Azarbayjon) Andirjanova, G.A., – s.f.d., professor (Qozog‘iston) Abasov, A.S., –f.f.d., professor (Azarbayjon) Axamer, G – f.f.d., professor (Avstriya) Buzarinejad, Y. – f.f.d., professor (Eron) Bilalov, M.I., – f.f.d., professor (Rossiya) Gabitov, T.X., – f.f.d., professor (Qozog‘iston) Gezalov, A.A., – f.f.n., professor (Rossiya) Kerimov, E. – f.f.d., professor (Azarbayjon) Kurmangalieva, G. K., – f.f.d., professor (Qozog‘iston) Kurbonova, L.A. – f.f.d.DSc, dotsent (O‘zbekiston) Lazarevich, A.A. – f.f.d., professor (Belorus) Olatunji, Feliks – PhD, dotsent (Nigeriya) Paxruddinov, Sh.I. – s.f.d., professor (O‘zbekiston) Pardayev, S. – falsafa doktori (PhD), (O‘zbekiston) Sergeev, M.Y., – professor (AQSh) Sagikizi, A. – f.f.d., professor (Qozog‘iston) Tulenova, G. J – f.f.d., professor (O‘zbekiston) Tesdelen, Vefa, – f.f.d., professor (Turkiya) Tyukmaeva A.M. – falsafa doktori PhD (O‘zbekiston) Hakimov N. H. – f.f.d., professor (O‘zbekiston) Xudoydodzoda, F.B., – f.f.d., professor (Tojikiston) Xudoyberganov, R. – f.f.d.DSc, (O‘zbekiston) Mahmadizoda, N. – f.f.d., professor (Tojikiston) Naushabaeva, A. H – falsafa doktori (PhD), professor (Turkiya) Urmanbetova, J.K., – f.f.d., professor (Qirg‘iziston) Chjan Baychun, – f.f.d., professor (Xitoy) Sharipova E.K. – f.f.d., professor (Qirg‘iziston) Ilmiy kotib: Xidirov, M.T. – falsafa fanlari doktori (DSc), dotsent (O‘zbekiston) Musahhihlar: Qodirov J. – (O‘zbekiston) Po‘latov A. – (O‘zbekiston)
---	---

MUNDARIJA

SIYOSAT VA JAMIYAT FALSAFASI

Abduraxmonov Muxiddin Shamsievich	O'ZBEKISTONNING TURKIY DAVLATLAR TASHKILOTIGA A'ZOLIGINING TARIXIY EVOLYUSIYASI VA IJTIMOY-FALSAFIY-MAFKURAVIY TAHLILI	9-19
Andirjanova Gulnar Abylxairovna, Ivashov Arslan Amanbayevich	QOZOG'ISTON JAMIYATI IDENTIKLIGINI SAQLASH ZAMONAVIY GLOBAL TAHDIDLARGA JAVOB SIFATIDA	20-32
Usmonov Saidikromxo'ja Saidaliyevich	KIBERXAVFSIZLIK GLOBALIZATSIYA DAVRIDA MILLIY SUVERENITETNI TA'MINLASH OMILI SIFATIDA	33-47

TA'LIM VA FAN FALSAFASI

Aminjonov Qurbon Habibullaevich	INTERNET KOMMUNIKATSIYALARI YOSHLAR DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOY FENOMENI SIFATIDA	48-60
Berdikulova Gulsarvinoz Aslamovna	IJTIMOY TARAQQIYOTDA DISKURS VA MA'NO TRANSFORMATSIYASINING KOMMUNIKATIV MEXANIZMLARI	61-71
Qodirov Javlonbek Abdusattor o'g'li	ONG VA TIL MUNOSABATINING GERMENEVTIK VA ANALITIK FALSAFA NUQTAI NAZARIDAN TAHLILI	72-81

FALSAFA TARIXI VA TARIX FALSAFASI

Po'latov Anvar Akmalovich	POSTMODERNIZM PARADIGMASIDA BORLIQ KONSEPSIYASINING TALQINI VA UNING AHAMIYATI	82-91
Xaydarova Zebiniso	THE EVOLUTION OF THE CATEGORY OF TRUTH IN CLASSICAL, MODERN, AND POSTMODERN PHILOSOPHY AND THE TENDENCIES OF RELATIVISM IN GLOBAL CONSCIOUSNESS	92-102

DUNYO MADANIYATI VA DINIY AN'ANALAR

Dr. Yetunde Abolaji Akinnawo, Dr. Amos Ayodele Okeowo	IK'YHE ZAMONAVIY XRISTIANLIKDA QUDRAT TIMSOLI SIFATIDA	103-115
Shakenov Dias Pavlovich	POSTNORMAL JAMIYATDA EKOLOGIK MADANIYAT VA EKOLOGIK QADRIYATLAR TIZIMINING TRANSFORMATSIYASI	116-126

**SIYOSAT VA JAMIYAT FALSAFASI /
ФИЛОСОФИЯ ПОЛИТИКИ И ОБЩЕСТВА /
PHILOSOPHY OF POLITICS AND SOCIETY**

UDK: 316.42:141.7(575.1)

 10.5281/zenodo.20181792

Abduraxmonov Muxiddin Shamsievich
ciyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)
(Toshkent, O'zbekiston)
E-mail: Muxiddin1967 @gmail.com
<https://orcid.org/0009-0001-0977-9909>

**O'ZBEKISTONNING TURKIY DAVLATLAR TASHKILOTIGA
A'ZOLIGINING TARIXIY EVOLYUSIYASI VA IJTIMOIIY-FALSAFIY-
MAFKURAVIY TAHLILI**

Annotatsiya. Turkiy davlatlar tashkiloti XXI asrda tashkil etilgan bo'lsada, turkiy davlatlar va xalqlar orasidagi iqtisodiy, siyosiy va madaniy munosabatlar uzoq tarixiy ildizlarga ega bo'lib, qadimiy davrlardan buyon shakllanib kelgan hamkorlik an'analarga tayanadi. Bu munosabatlar tarixiy jarayonlarda turkiy xalqlarning etnik yaqinligi, madaniy-sivilizatsion umumiyligi hamda geosiyosiy makondagi o'zaro ta'sirlari asosida rivojlangan. O'zbekistonning mustaqillikdan keyingi tashqi siyosiy yo'nalishida turkiy davlatlar bilan hamkorlikni mustahkamlash, integratsion aloqalarni kengaytirish va mintaqaviy hamjihatlikni kuchaytirishga alohida e'tibor qaratilgan. Shu bilan birga, hozirgi bosqichda integratsiya jarayonlarini chuqurlashtirish yo'lida institutsional mexanizmlarni takomillashtirish, iqtisodiy hamkorlikni muvozanatli rivojlantirish va umumiy mafkuraviy yondashuvni mustahkamlash bilan bog'liq ayrim muammolar saqlanib qolmoqda. Globallashtirish sharoitida umumturkiy identichlikni shakllantirish, madaniy yaqinlikni saqlash va mintaqaviy barqarorlikni ta'minlash masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois, ushbu maqolada O'zbekistonning Turkiy davlatlar tashkilotiga a'zoligining tarixiy evolyusiyasi hamda uning ijtimoiy-falsafiy va mafkuraviy mohiyatini ochib berishga harakat qilingan.

Tayanch so'zlar. Turkiy munosabatlar, iqtisodiy integratsiya, madaniy aloqalar, siyosiy hamkorlik, mafkuraviy jarayon

KIRISH

Turkiy davlatlar tashkiloti XXI asrda shakllangan xalqaro hamkorlik instituti bo'lsada, turkiy xalqlar o'rtasidagi munosabatlar juda qadimiy tarixiy ildizlarga ega bo'lib, ular asrlar davomida shakllangan sivilizatsion yaqinlik, madaniy almashinuv va siyosiy hamkorlik an'analari bilan izohlanadi. Bu tarixiy vorislik Yevraziya makonida turkiy xalqlarning davlatchilik tajribasi va o'zaro ta'siri orqali

rivojlanib kelgan. O'zbekistonning mustaqillikdan keyingi tashqi siyosatida mintaqaviy barqarorlik va ko'pvektorli hamkorlik tamoyillari asosiy o'rinni egalladi. Shu jarayonda turkiy davlatlar bilan aloqalarni mustahkamlash, siyosiy muloqotni kengaytirish va iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish bosqichma-bosqich amalga oshirildi. Bu esa mamlakatning xalqaro maydondagi o'rni va ta'sirini mustahkamlashga xizmat qildi. Ushbu integratsion jarayonlarning rivojlanishida tarixiylik mezoni muhim o'rin tutadi, chunki zamonaviy hamkorlik shakllari o'tmishdagi madaniy va iqtisodiy bog'liqliklarning tabiiy davomi sifatida namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, mantiqiy yondashuv bu jarayonlarning tasodifiy emas, balki ob'ektiv ehtiyojlar asosida shakllanganini ko'rsatadi. Siyosiy nuqtai nazardan qaralganda, Turkiy davlatlar tashkiloti mintaqa davlatlari o'rtasida strategik hamkorlikni mustahkamlash va umumiy manfaatlarni muvofiqlashtirishga xizmat qiluvchi muhim platformaga aylangan. Bu holat xalqaro munosabatlarda yangi geosiyosiy tendensiyalarning shakllanishi bilan ham bog'liqdir. Shu bilan birga, ushbu jarayonning mafkuraviy ahamiyati umumturkiy identichlikni mustahkamlash, madaniy yaqinlikni saqlash va jamiyatlarda hamjihatlik g'oyasini rivojlantirish bilan izohlanadi. Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolada O'zbekistonning Turkiy davlatlar tashkilotiga a'zolingining tarixiy evolyusiyasi hamda uning ijtimoiy-falsafiy va mafkuraviy mohiyati kompleks tahlil qilinadi.

Turkiy davlatlar o'rtasidagi hamkorlikning zamonaviy institutsional shakli uzoq tarixiy vorislik, mantiqiy rivojlanish va siyosiy ehtiyojlar asosida yuzaga kelgan murakkab jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu jarayon nafaqat mintaqaviy integratsiyani kuchaytirishga xizmat qiladi, balki umumiy sivilizatsion qadriyatlar va madaniy yaqinlikni mustahkamlash orqali ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni mustahkamlashga ham hissa qo'shadi. Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqotning mafkuraviy ahamiyati shundaki, u umumturkiy identichlikni shakllantirish, madaniy-tarixiy birlikni anglash va jamiyat ongida hamjihatlik g'oyasini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, globallashtirish sharoitida milliy va mintaqaviy qadriyatlarni saqlash, ma'naviy birlikni kuchaytirish va yosh avlodda umumiy tarixiy xotira asosida birdamlik tuyg'usini rivojlantirishga hissa qo'shadi.

MATERIALLAR VA METODLAR

Turkiy davlatlar o'rtasidagi hamkorlik masalalari turli mamlakatlar olimlari tomonidan uzoq yillar davomida tadqiq etib kelingan. Bu yo'nalishda turk, o'zbek, qozoq, qirg'iz va ozarbayjon tadqiqotchilari tomonidan yaratilgan ilmiy ishlar alohida ahamiyatga ega bo'lib, ularda turkiy dunyodagi integratsiya jarayonlari tarixiy vorislik, madaniy yaqinlik va umumiy sivilizatsion makon nuqtai nazaridan tahlil qilingan. Ayniqsa, turkiy xalqlar o'rtasidagi ma'naviy birlik, umumiy tarixiy xotira va madaniy qadriyatlarning integratsiya jarayonlaridagi o'rniga katta e'tibor qaratilgan. Qozog'iston va Ozarbayjon tadqiqotchilari asarlarida turkiy hamkorlikning geosiyosiy, iqtisodiy va transport-logistika yo'nalishlari keng tahlil qilingan bo'lsa, Qirg'iziston va O'zbekiston olimlari madaniy identichlik, an'anaviy qadriyatlar va ma'naviy birlik masalalarini asosiy tadqiqot ob'ekti

sifatida o'rganganlar. Turkiyalik olimlar esa turkiy integratsiyani sivilizatsiyalar o'rtasidagi hamkorlikning zamonaviy modeli sifatida talqin qilganlar. Masalan, Turkiyalik olim M. Kaplan turkiy dunyodagi integratsiyani "tarixiy xotiraga tayangan sivilizatsion uyg'unlik jarayoni" sifatida baholab, uning asosida madaniy-ruhiy yaqinlik yotishini ta'kidlaydi [Kaplan, 2018, b.45]. Bu qarashda turkiy hamkorlik faqat siyosiy loyiha emas, balki sivilizatsion ongning davomi sifatida ko'riladi. Qozog'istonlik tadqiqotchi A. Nurg'aliev esa turkiy davlatlar o'rtasidagi munosabatlarni geosiyosiy barqarorlik va Yevraziya makonidagi strategik muvozanat bilan bog'lab talqin qiladi. Uning fikricha, integratsiya jarayonlari iqtisodiy bog'liqlikni kuchaytirish orqali mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashga xizmat qiladi [Nurg'aliev, 2020, b.62]. O'zbekistonda Prezident Sh. Mirziyoev turkiy hamkorlikning asosini umumiy tarixiy xotira va ma'naviy qadriyatlar tashkil etishini ta'kidlab, uni mintaqaviy integratsiyaning muhim falsafiy omili sifatida ko'radi [Mirziyoev, 2021, b.33]. Qirg'izistonlik tadqiqotchi J. Toktosunov esa turkiy dunyoda madaniy identichlik va an'anaviy qadriyatlarni saqlash masalasini markaziy o'ringa qo'yadi. Uning fikricha, umumturkiy birlik faqat siyosiy emas, balki madaniy-ruhiy birlik sifatida ham shakllanishi kerak [Toktosunov, 2019, b.51]. Ozarbayjonlik olim E. Mamedov turkiy hamkorlikni transport-logistika, energetika va iqtisodiy aloqalar orqali kuchayayotgan strategik tizim sifatida baholaydi va uning amaliy samaradorligiga e'tibor qaratadi [Mamedov, 2022, b.74]. Ushbu ilmiy qarashlar qiyosiy tahlil qilinganda, turkiy davlatlar integratsiyasi bir tomondan sivilizatsion va ma'naviy birlikka, ikkinchi tomondan esa geosiyosiy va iqtisodiy manfaatlar uyg'unligiga tayanadi. Shu bois, Turkiy davlatlar tashkiloti doirasidagi hamkorlikni kompleks tizim sifatida o'rganish ilmiy jihatdan asoslangan hisoblanadi. Mazkur tadqiqot O'zbekistonning Turkiy davlatlar tashkilotiga a'zoligi bilan bog'liq tarixiy jarayonlar, siyosiy integratsiya bosqichlari hamda falsafiy-mafkuraviy yondashuvlarni yorituvchi ilmiy manbalar asosida amalga oshirilgan. Tadqiqot jarayonida monografiyalar, ilmiy maqolalar, dissertatsiya ishlari, xalqaro va milliy konferensiyalar materiallari hamda rasmiy davlat hujjatlaridan keng foydalanilgan.

Tadqiqotda qiyosiy tahlil, tarixiy-genetik yondashuv, tizimli tahlil va mantiqiy umumlashtirish metodlaridan foydalanilgan. Ushbu metodlar orqali turkiy davlatlar o'rtasidagi munosabatlarning tarixiy evolyusiyasi, ularning falsafiy asoslari hamda zamonaviy integratsion jarayonlari izchil va ilmiy tarzda yoritilgan. Turkiy xalqlar sivilizatsiyasi Yevrosiyaning keng dasht va shahar madaniyatlarini o'zaro bog'lab turgan eng qadimiy tarixiy-madaniy tizimlardan biri sifatida shakllangan. Uning ildizlari ilk davlatchilik shakllari paydo bo'lgan davrlarga borib taqaladi. Tarixiy manbalarda ko'rsatilishicha, turkiy siyosiy birlikning ilk namunasi Ko'k Turk xoqonligi davrida vujudga kelgan bo'lib, u nafaqat harbiy-siyosiy birlik, balki madaniy-identifikatsion umumiylikni ham shakllantirgan edi [Bartold 1963]. Bu davrda turkiy qabilalar yagona siyosiy markaz atrofida birlashib, umumiy qonunchilik, harbiy tizim va diplomatik aloqalar orqali davlatchilik an'analari mustahkamlagan. Bu holat turkiy sivilizatsiyaning faqat etnik birlik emas, balki siyosiy-madaniy tizim sifatida shakllanganini ko'rsatadi.

Keyinchalik Qoraxoniylar davlati davrida turkiy sivilizatsiya yangi bosqichga ko'tarildi. Islom dinining qabul qilinishi turkiy xalqlar ma'naviyatida chuqur sintez jarayonini yuzaga keltirib, ularning madaniy va intellektual birligini kuchaytirdi. Bu jarayon turkiy dunyoda umumiy qadriyatlar tizimining shakllanishiga sabab bo'ldi [Gumilyov 1993]. Shu davrda turkiy shahar madaniyati, ilm-fan va adabiyot rivojlanib, Samarqand, Buxoro, Balasog'un kabi markazlar umumiy sivilizatsion makonning intellektual o'chog'iga aylandi. Bu jarayon turkiy xalqlarning faqat siyosiy emas, balki ma'naviy-ma'rifiy jihatdan ham yaqinlashuviga olib keldi. Saljuqiylar va keyinchalik Usmoniylar davrida turkiy davlatchilik an'analari yanada kengayib, Yevrosiyo va Yaqin Sharq mintaqalariga ta'sir ko'rsatdi. Bu holat turkiy sivilizatsiyaning geosiyosiy makondagi roli kuchayganini anglatadi. Zamonaviy tadqiqotlarda qayd etilishicha, turkiy xalqlar tarixiy jihatdan faqat etnik guruh emas, balki sivilizatsion makon sifatida shakllangan transregional tizimdir [Golden 2011]. Bu yondashuv turkiy integratsiyani faqat madaniy yaqinlik emas, balki tarixiy-siyosiy jarayon sifatida tushunishga asos bo'ladi. Shuningdek, turkiy xalqlar o'rtasidagi madaniy birlikni ta'minlagan asosiy omillardan biri og'zaki adabiyot va epik an'analardir. "Alpomish", "Manas", "Ko'ro'g'li" kabi dostonlar turkiy xalqlar uchun umumiy ma'naviy kod vazifasini bajargan va ularning kollektiv tarixi va identichligini shakllantirgan. Bu tarixiy vorislik zamonaviy davrda yangi siyosiy formatda namoyon bo'lmoqda. Xususan, turkiy davlatlar o'rtasidagi hamkorlik institutsional shaklga ega bo'lib, bu jarayon Turkiy davlatlar tashkiloti doirasida amalga oshirilmoqda. Ushbu tashkilot tarixiy sivilizatsion birlikni zamonaviy siyosiy integratsiya mexanizmiga aylantirishga xizmat qilmoqda. Bugungi globallashuv sharoitida bu integratsiya nafaqat iqtisodiy va siyosiy hamkorlikni, balki madaniy-identifikatsion barqarorlikni ta'minlashga ham qaratilgan. Chunki zamonaviy dunyoda sivilizatsion birlik davlatlar barqarorligi va geosiyosiy mustaqilligini mustahkamlovchi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Turkiy integratsiyaning sivilizatsion asoslari qadimgi davlatchilik an'analari, islomiy-ma'naviy sintez, umumiy madaniy kod va epik xotiraga tayanadi. Ushbu omillar zamonaviy integratsiya jarayonlarining tabiiy davomi sifatida namoyon bo'lib, bugungi kunda institutsional shakl olgan siyosiy hamkorlikka asos bo'lmoqda.

Mustaqillikka erishganidan keyin O'zbekiston tashqi siyosatida bosqichma-bosqich yangi strategik yo'nalishlar shakllana boshladi. Dastlabki yillarda mamlakat xalqaro tizimga integratsiyani ta'minlash, ko'pvektorli diplomatiyani yo'lga qo'yish va global siyosiy muvozanatni saqlashga ustuvor ahamiyat qaratdi. Shu bilan birga, tarixiy-sivilizatsion yaqinlikka asoslangan turkiy yo'nalish asta-sekin siyosiy kun tartibida muhim o'rin egallay boshladi. 1990-yillarning oxiri va 2000-yillar boshlarida mintaqaviy hamkorlik g'oyasi kuchayib, O'zbekiston tashqi siyosatining konseptual asoslarida Markaziy Osiyo davlatlari bilan yaqinlashuv tendensiyasi kuchaydi. Bu jarayon tarixiy umumiylik va geosiyosiy zarurat bilan izohlanadi. Chunki mintaqadagi davlatlar uchun barqarorlik va xavfsizlik masalalari umumiy xarakterga ega edi [Allison 2004]. O'zbekiston tashqi siyosatining turkiy yo'nalishdagi transformatsiyasi ayniqsa 2016 yildan keyin

yangi bosqichga ko'tarildi. Bu davrda mintaqaviy ochiqlik siyosati kuchayib, qo'shni davlatlar bilan strategik muloqot faollashdi. Shu jarayonda turkiy davlatlar bilan aloqalar ham institutsional va siyosiy jihatdan kengaydi. Tarixiy va madaniy omillar ham bu transformatsiyada muhim rol o'ynadi. Turkiy xalqlar o'rtasidagi umumiy til oilasi, madaniy kod va sivilizatsion yaqinlik tashqi siyosatda "yumshoq kuch" (soft power) sifatida namoyon bo'la boshladi. Bu holat integratsiya jarayonlarining faqat iqtisodiy emas, balki ma'naviy-g'oyaviy asosga ega ekanini ko'rsatadi [Nye 2004]. Shu nuqtai nazardan qaraganda, turkiy yo'nalish O'zbekiston tashqi siyosatining tabiiy tarixiy davomi sifatida shakllandi. Bu yo'nalishdagi eng muhim institutsional qadamlardan biri Turkiy davlatlar tashkiloti doirasidagi faol hamkorlik hisoblanadi. Ushbu platforma orqali O'zbekiston turkiy davlatlar bilan siyosiy dialog, iqtisodiy integratsiya va madaniy almashinuvni tizimli ravishda rivojlantirmoqda. Zamonaviy xalqaro munosabatlar tizimida bu transformatsiya geosiyosiy realliklar bilan ham bog'liq. Global kuch markazlarining o'zgarishi, mintaqaviy bloklarning kuchayishi va iqtisodiy integratsiya tendensiyalari O'zbekistonni yaqin qo'shnilar va tarixiy-sivilizatsion hamkorlar bilan aloqalarni chuqurlashtirishga undamoqda. Shu bilan birga, turkiy yo'nalish faqat siyosiy strategiya emas, balki identichlik siyosati sifatida ham namoyon bo'lmoqda. Chunki umumiy tarix, madaniyat va ma'naviy qadriyatlar davlatlararo ishonchni mustahkamlovchi asosiy omillardan biriga aylangan.

O'zbekiston tashqi siyosatining turkiy yo'nalishdagi transformatsiyasi ko'p omilli jarayon bo'lib, u tarixiy vorislik, mintaqaviy zarurat va global geosiyosiy o'zgarishlar ta'sirida shakllangan. Bu yo'nalishning kuchayishi mamlakatning xalqaro maydondagi o'rnini mustahkamlash bilan birga, sivilizatsion yaqinlik asosidagi hamkorlik modelini ham rivojlantirmoqda. Turkiy davlatlar o'rtasidagi hamkorlikning institutsional shakllanishi uzoq tarixiy-madaniy jarayonlarning zamonaviy siyosiy tizimga transformatsiyasi sifatida namoyon bo'ladi. Bu jarayonning zahirida turkiy xalqlar o'rtasidagi umumiy sivilizatsion xotira, til yaqinligi va geosiyosiy manfaatlar uyg'unligi yotadi. Ilk bosqichda bu hamkorlik asosan madaniy-guruhiy muloqot ko'rinishida bo'lgan bo'lsa, keyinchalik u rasmiy diplomatik institutlar shakliga o'ta boshladi. 2010-yillarga kelib turkiy davlatlar o'rtasidagi munosabatlar yangi institutsional bosqichga chiqdi. Bu jarayon avvaliga Turkiy kengash (keyinchalik Turkiy davlatlar tashkiloti)ning shakllanishi bilan bog'liq bo'lib, u davlatlar o'rtasidagi siyosiy dialogni tizimlashtirish vazifasini bajara boshladi. Bu tashkilotning paydo bo'lishi mintaqada integratsiya jarayonlarining yangi modelini shakllantirdi [Laruelle 2015]. Tashkilotning asosiy institutsional xususiyati shundaki, u klassik xalqaro tashkilotlar kabi qat'iy ierarxiyaga emas, balki konsensus va tenglik prinsipiga tayanadi. Bu holat turkiy davlatlar o'rtasidagi tarixiy-siyosiy munosabatlarning o'ziga xos tabiatini aks ettiradi. Shu bilan birga, u har bir a'zo davlatning suverenitetini saqlagan holda umumiy strategik maqsadlar sari harakat qilish imkonini yaratadi.

O'zbekistonning 2019 yildan boshlab tashkilot doirasidagi faol ishtiroki bu integratsiya jarayonini yangi bosqichga olib chiqdi. O'zbekistonning to'laqonli a'zo sifatida kirishi tashkilotning geosiyosiy salmog'ini oshirdi va uni Markaziy

Osiyo mintaqasidagi asosiy integratsion platformalardan biriga aylantirdi [Fierman 2020]. Tashkilotning siyosiy ahamiyati shundaki, u turkiy davlatlar o'rtasida strategik ishonch muhitini mustahkamlaydi va mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Xususan, xavfsizlik, iqtisodiy hamkorlik va transport-logistika yo'laklarini rivojlantirish kabi yo'nalishlarda yagona siyosiy pozitsiyalarni shakllantirish imkonini beradi [Allison 2008]. Shuningdek, tashkilotning muhim funksiyalaridan biri – sivilizatsion diplomatiyani rivojlantirishdir. Ya'ni madaniy meros, tarixiy xotira va ma'naviy qadriyatlar orqali davlatlar o'rtasidagi ishonchni mustahkamlash. Bu holat zamonaviy xalqaro munosabatlarda "yumshoq kuch" mexanizmlarining amaliy ifodasi sifatida baholanadi [Nye 2004]. Bugungi kunda Turkiy davlatlar tashkiloti nafaqat siyosiy muloqot platformasi, balki mintaqaviy integratsiyaning strategik markaziga aylanib bormoqda. Uning faoliyati iqtisodiy hamkorlikni kuchaytirish, transport yo'laklarini integratsiya qilish va madaniy yaqinlikni mustahkamlashga qaratilgan. Institutsional tahlil shuni ko'rsatadiki, Turkiy davlatlar tashkiloti tarixiy-sivilizatsion birlikning zamonaviy siyosiy ifodasi sifatida shakllangan. U davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni tizimlashtirish, mintaqaviy barqarorlikni ta'minlash va umumiy strategik manfaatlarni muvofiqlashtirishda muhim rol o'ynamoqda. Turkiy davlatlar o'rtasidagi hamkorlikning eng tez rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biri iqtisodiy va madaniy integratsiya hisoblanadi. Bu jarayon tarixiy-sivilizatsion yaqinlikka tayangan holda zamonaviy global iqtisodiy tizimning talablari bilan uyg'unlashib bormoqda. Iqtisodiy integratsiya dastlab ikki tomonlama savdo munosabatlari shaklida namoyon bo'lgan bo'lsa, keyinchalik ko'p tomonlama strategik loyihalar darajasiga ko'tarildi. Markaziy Osiyo va turkiy dunyo mamlakatlari o'rtasida savdo-iqtisodiy aloqalarning kengayishi, birinchi navbatda, transport-logistika infratuzilmasining rivojlanishi bilan bog'liq. Xususan, Yevroosiyo tranzit yo'laklari orqali tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlari kengayishi integratsiyani chuqurlashtiruvchi asosiy omillardan biri bo'ldi [Pomfret 2019]. O'zbekiston bu jarayonda strategik o'rin egallaydi, chunki mamlakat geografik jihatdan mintaqaviy transport tizimining markazida joylashgan. Shu sababli O'zbekiston tranzit, energetika va sanoat kooperatsiyasi yo'nalishlarida faol ishtirok etib kelmoqda. Bu esa uning mintaqaviy iqtisodiy integratsiyadagi rolini kuchaytirmoqda. Iqtisodiy hamkorlik bilan bir qatorda madaniy-gumanitar integratsiya ham jadal rivojlanmoqda. Bu jarayonda umumiy tarixiy xotira, til yaqinligi va adabiy meros muhim rol o'ynaydi. Turkiy xalqlar o'rtasidagi madaniy almashinuv festivallar, ta'lim dasturlari va ilmiy loyihalar orqali institutsionallashtirib bormoqda. Madaniy integratsiyaning muhim jihati umumturkiy identichlikni shakllantirishdir. Bu jarayonda madaniy diplomatiya vositasida xalqlar o'rtasida ishonch muhiti mustahkamlanadi va sivilizatsion yaqinlik yanada kuchayadi [Nye 2004]. Shu nuqtai nazardan madaniyat "yumshoq kuch" sifatida siyosiy va iqtisodiy integratsiyani qo'llab-quvvatlovchi asosiy omillardan biriga aylangan. Turkiy davlatlar tashkiloti doirasida madaniy hamkorlikning institutsional mexanizmi ham shakllangan bo'lib, u orqali teatr,

kino, ta'lim, sport va ilmiy almashinuv dasturlari amalga oshirilmoqda. Bu esa turkiy dunyoda madaniy birlikni yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Iqtisodiy va madaniy integratsiya o'zaro bog'liq jarayon sifatida rivojlanmoqda. Iqtisodiy hamkorlik barqarorlikni ta'minlasa, madaniy yaqinlik siyosiy ishonchni mustahkamlaydi. Shu bois bu ikki yo'nalish bir-birini to'ldiruvchi strategik mexanizm sifatida namoyon bo'lmoqda. Iqtisodiy va madaniy integratsiya dinamikasi turkiy davlatlar o'rtasidagi hamkorlikning eng barqaror va istiqbolli yo'nalishlaridan biri ekanini ko'rsatadi. Bu jarayon iqtisodiy manfaatlar bilan bir qatorda sivilizatsion yaqinlik va umumiy madaniy kod asosida rivojlanib, mintaqaviy integratsiyaning mustahkam poydevorini shakllantirmoqda. Turkiy dunyodagi zamonaviy integratsiya jarayonlarining eng murakkab va shu bilan birga eng strategik yo'nalishlaridan biri mafkuraviy transformatsiya va umumturkiy identichlikning shakllanishi hisoblanadi. Bu jarayon faqat siyosiy yoki iqtisodiy hamkorlik bilan cheklanmaydi, balki jamiyatlar ongi, tarixiy xotira va madaniy o'zlikni anglash darajasi bilan bevosita bog'liqdir. Tarixiy jihatdan qaralganda, turkiy xalqlar asrlar davomida umumiy madaniy kod, epik an'analar va til yaqinligi asosida shakllangan. Ammo zamonaviy davlatchilik sharoitida bu tabiiy birlik yangi mafkuraviy mazmun bilan to'ldirilishi zarur bo'ldi. Shu nuqtai nazardan, globallashtiruv jarayonlari milliy va sivilizatsion identichlikni qayta anglashni taqozo etmoqda [Castells 2010]. Bu jarayonda umumturkiy identichlik tushunchasi asta-sekin siyosiy-g'oyaviy konsept sifatida shakllanmoqda. Uning asosida tarixiy vorislik, madaniy yaqinlik va umumiy sivilizatsion mansublik g'oyasi yotadi. Shu bilan birga, bu identichlik bir xillikni emas, balki ko'p xillik ichidagi birlikni anglatadi. Turkiy davlatlar tashkiloti bu jarayonda muhim institutsional platforma vazifasini bajarib, madaniy diplomatiya, ta'lim almashinuvi va yoshlar siyosati orqali umumturkiy ong shakllanishini qo'llab-quvvatlab kelmoqda. Bu esa identichlikning faqat nazariy emas, balki amaliy darajada ham rivojlanayotganini ko'rsatadi.

Mafkuraviy transformatsiya jarayonida eng muhim omillardan biri tarixiy xotirani qayta talqin qilishdir. Chunki tarixiy obrazlar, qahramonlar va umumiy o'tmishga munosabat jamiyatning o'zini anglash mexanizmini belgilaydi. Shu bois turkiy xalqlar o'rtasida umumiy tarixiy narrativni shakllantirish masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda [Anderson 2006]. Global axborot makonida identichlik masalasi yanada murakkab tus olmoqda. Internet, media va raqamli kommunikatsiyalar orqali yangi madaniy ta'sirlar paydo bo'lib, an'anaviy qadriyatlar bilan zamonaviy tendensiyalar o'rtasida dialog yuzaga kelmoqda. Bu holat mafkuraviy transformatsiyani doimiy va dinamik jarayon sifatida ko'rishni talab qiladi. Shu bilan birga, umumturkiy identichlikning shakllanishi siyosiy birlashuvni emas, balki sivilizatsion hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Bu yondashuv har bir davlatning suvereniteti va milliy o'ziga xosligini saqlagan holda umumiy strategik makon yaratish imkonini beradi. Mafkuraviy transformatsiya va umumturkiy identichlikning shakllanishi turkiy integratsiya jarayonining eng fundamental bosqichlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayon tarixiy xotira, madaniy

vorislik va zamonaviy global ta'sirlar uyg'unligida rivojlanib, turkiy davlatlar o'rtasida barqaror sivilizatsion hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

XULOSA

Turkiy integratsiyaning tarixiy-sivilizatsion asoslari va uning zamonaviy siyosiy-iqtisodiy hamda mafkuraviy transformatsiyasi haqidagi tahlil shuni ko'rsatadiki, bu jarayon tasodifiy yoki faqat siyosiy kon'yunktura mahsuli emas, balki uzoq tarixiy evolyusiyaga ega bo'lgan tabiiy sivilizatsion oqimdir. Tarixiy manbalar turkiy xalqlar qadimdan yagona davlatchilik tajribasi, umumiy madaniy kod, til yaqinligi va epik xotira orqali o'zaro bog'langanini tasdiqlaydi. Bu omillar Ko'k Turk xoqonligi davridan boshlab shakllangan siyosiy birlik, Qoraxoniylar davridagi ma'naviy-diniy sintez hamda keyingi davrlardagi saljuqiylar va usmonli davlatchilik an'analari orqali uzluksiz rivojlanib kelgan. Zamonaviy bosqichda esa bu tarixiy vorislik yangi institutsional shaklga ega bo'ldi. Xususan, Turkiy davlatlar tashkilotining shakllanishi turkiy dunyodagi sivilizatsion yaqinlikni siyosiy, iqtisodiy va madaniy hamkorlik mexanizmiga aylantirdi. Bu jarayon davlatlar o'rtasidagi ishonchni mustahkamlash, strategik hamkorlikni kengaytirish va mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qilmoqda. Iqtisodiy integratsiya dinamikasi transport yo'laklari, savdo aloqalari va energetika sohasidagi hamkorlik orqali rivojlanib borayotgan bo'lsa, madaniy-gumanitar almashinuv umumturkiy identichlikni mustahkamlovchi asosiy omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu ikki yo'nalish o'zaro uyg'un holda sivilizatsion integratsiyani chuqurlashtirmoqda. Shu bilan birga, mafkuraviy transformatsiya jarayoni global axborot makonida yangi mazmun kasb etmoqda. Umumturkiy identichlik bir xillikni emas, balki ko'p xillik ichidagi birlikni ifodalovchi konsept sifatida shakllanmoqda. Bu esa har bir davlatning milliy suverenitetini saqlagan holda umumiy sivilizatsion makonni rivojlantirish imkonini yaratadi [Castells 2010]. Umuman olganda, turkiy integratsiya tarixiy vorislik va zamonaviy global tendensiyalar uyg'unligida rivojlanayotgan kompleks jarayon bo'lib, u nafaqat mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish, balki yangi sivilizatsion muloqot modelini shakllantirishga ham xizmat qilmoqda.

BIBLIOGRAFIYA

1. Kaplan M. (2018). Türk Dünyasında Medeniyet ve Entegrasyon. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. 6. 45.
2. Nurg'aliev A. (2020). Turk integratsiyasi va geosiyosiy barqarorlik. Astana: Yevraziya Universiteti nashriyoti. b. 62.
3. Mirziyoev Sh. (2021). Mintaqaviy hamkorlik va ma'naviy yaqinlik. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti. b. 33.
4. Toktosunov J. (2019). Madaniy identichlik va turkiy birlik. Bishkek: Qirg'iz Milliy akademiyasi nashriyoti. b. 51.
5. Mamedov E. (2022). Tyurk davlatlari o'rtasida iqtisodiy hamkorlik. Baku: Ozarbayjon Fanlar akademiyasi nashriyoti. b. 74.

6. Бартолд В.В. (1963). Туркестан в эпоху монгольского нашествия. Москва: Наука, 1963, 412-б.
7. Гумилёв Л.Н. (1993). Древние тюрки. Москва: Мысль, 1993, 289-б.
8. Golden P.B. (2011). An Introduction to the History of the Turkic Peoples. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2011, 134-б.
9. Sinor D. (1990). The Cambridge History of Early Inner Asia. Cambridge: Cambridge University Press, 1990, 201-б.
10. Klyashtorny S.G. (2004). Civilization of the Eurasian Steppe. St. Petersburg: Nauka, 2004, 176-б.
11. Turkiy davlatlar tashkiloti (2023). Official Declarations and Strategic Documents. Istanbul: Turkic Council Secretariat, 2023.
12. Allison R. (2004). Central Asian Security: The New International Context. London: Brookings Institution Press, 2004, 97-б.
13. Nye J.S. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: PublicAffairs, 2004, 45-б.
14. Fierman W. (2010). Changing Uzbekistan. Berlin: Springer, 2010, 152-б.
15. Laruelle M. (2015). The “Turkic World” in Geopolitical Perspective. Washington: George Washington University Press, 2015, 88-б.
16. O‘zbekiston Tashqi siyosat konsepsiyalari va rasmiy hujjatlari (1991–2024).
17. Turkiy davlatlar tashkiloti rasmiy strategik hujjatlari (2019–2023).
18. Laruelle M. (2015). The “Turkic World” in Geopolitical Perspective. Washington: George Washington University Press, 2015, 112-б.
19. Fierman W. (2020). Changing Uzbekistan: Integration and Reform. Berlin: Springer, 2020, 201-б.
20. Allison R. (2008). Regional Security in Central Asia. London: Brookings Institution Press, 2008, 76-б.
21. Nye J.S. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: PublicAffairs, 2004, 53-б.
22. Туркий давлатлар ташкилоти расмий ҳужжатлари ва саммит қарорлари (2019–2024).
23. Pomfret R. (2019). The Central Asian Economies in the Twenty-First Century. Princeton: Princeton University Press, 2019, 145-бет.
24. Nye J.S. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: PublicAffairs, 2004, 61-бет.
25. Baldwin R. (2016). The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization. Cambridge: Harvard University Press, 2016, 98-бет.
26. Kuzmina E. (2018). Trade and Transport Corridors in Eurasia. Moscow: Nauka, 2018, 173-бет.
27. Turkiy davlatlar tashkiloti rasmiy dasturlari va madaniy hamkorlik strategiyalari (2020–2024).
28. Castells M. (2010). The Power of Identity. Oxford: Wiley-Blackwell, 2010, 54-бет.

29. Anderson B. (2006). Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. London: Verso, 2006, 67-бет.
30. Bauman Z. (2004). Identity: Conversations with Benedetto Vecchi. Cambridge: Polity Press, 2004, 92-бет.
31. Smith A.D. (1991). National Identity. Reno: University of Nevada Press, 1991, 120-бет.
32. Turkiy davlatlar tashkiloti rasmiy strategiyalari va yoshlar dasturlari (2020–2024).

Абдурахмонов Мухиддин Шамсиевич
доктор философии по политическим наукам (PhD)
(Ташкент, Узбекистан)
E-mail: Muxiddin1967 @gmail.com

ЭВОЛЮЦИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ЧЛЕНСТВА УЗБЕКИСТАНА В ОРГАНИЗАЦИИ ТЮРКСКИХ ГОСУДАРСТВ И ЕГО СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ И ИДЕОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Аннотация. Хотя Организация тюркских государств была создана в XXI веке, экономические, политические и культурные отношения между тюркскими государствами и народами имеют глубокие исторические корни и основаны на традициях сотрудничества, формировавшихся с древнейших времён. Эти отношения развивались на основе этнической близости тюркских народов, их культурно-цивилизационного единства и взаимного влияния в геополитическом пространстве. Во внешнеполитическом курсе Узбекистана после обретения независимости особое внимание уделяется укреплению сотрудничества с тюркскими государствами, расширению интеграционных связей и усилению региональной солидарности. Вместе с тем на современном этапе сохраняются определённые проблемы, связанные с углублением интеграционных процессов, совершенствованием институциональных механизмов, сбалансированным развитием экономического сотрудничества и укреплением общего идеологического подхода. В условиях глобализации вопросы формирования общетюркской идентичности, сохранения культурной близости и обеспечения региональной стабильности приобретают особую актуальность. В связи с этим в данной статье предпринята попытка раскрыть историческую эволюцию членства Узбекистана в Организации тюркских государств, а также его социально-философскую и идеологическую сущность.

Ключевые слова: тюркские отношения, экономическая интеграция, культурные связи, политическое сотрудничество, идеологический процесс.

Abdurakhmonov Mukhiddin Shamsiyevich
Doctor of Philosophy (PhD) in Political Sciences
(Tashkent, Uzbekistan)
E-mail: Muxiddin1967 @gmail.com

THE HISTORICAL EVOLUTION OF UZBEKISTAN'S MEMBERSHIP IN THE ORGANIZATION OF TURKIC STATES AND ITS SOCIO- PHILOSOPHICAL AND IDEOLOGICAL ANALYSIS

Abstract. Although the Organization of Turkic States was established in the 21st century, economic, political, and cultural relations among Turkic states and peoples have deep historical roots and are based on traditions of cooperation formed since ancient times. These relations have developed on the basis of the ethnic closeness of Turkic peoples, their shared cultural and civilizational unity, and mutual influences within the geopolitical space. In Uzbekistan's foreign policy after independence, special attention has been given to strengthening cooperation with Turkic states, expanding integration ties, and enhancing regional solidarity. At the same time, at the current stage, certain challenges remain related to deepening integration processes, improving institutional mechanisms, balancing economic cooperation, and strengthening a common ideological approach. In the context of globalization, issues such as forming a common Turkic identity, preserving cultural proximity, and ensuring regional stability have become highly relevant. Therefore, this article attempts to reveal the historical evolution of Uzbekistan's membership in the Organization of Turkic States, as well as its socio-philosophical and ideological essence.

Keywords: Turkic relations, economic integration, cultural relations, political cooperation, ideological process.

